

Bezorgdheid over de samenleving

ProDemos

Dr. Eefje Steenvoorden
Erasmus Universiteit Rotterdam

Negatieve stemming

- Gebruikte termen in het publieke debat:
- De boze burger
- De bezorgde burger
- (Maatschappelijk) Onbehagen
- Het Hollands humeur

Erasmus

Uitspraken over de boze of bezorgde burger:

“Met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht”
(Paul Schnabel, 2004)

“Wat ik wil is dat mensen stoppen met somberen”
(Mark Rutte, 2013)

“Europa is vermoeid en pessimistisch”
(Paus Franciscus, 2014)

“Continent of Pessimism” (Mahbubani, 2008)

“Continent of Fear” (Moisi, 2009)

A stylized, handwritten-style logo of the word "Erasmus" in black ink, located in the bottom right corner of the slide.

Vragen over de bezorgde burger

- Waarover zijn mensen zo negatief?
- Wie zijn er zo negatief over de samenleving?
- Is het typisch Nederlands om te klagen?
- Maakt het wat uit, die stemming? Heeft het gevolgen?

Erasmus

Opbouw college:

- 1) **Wat** is de bezorgdheid over de samenleving?
- 2) **Wie** zijn bezorgd over de maatschappelijk?
- 3) Wat zijn **oorzaken** van de maatschappelijke bezorgdheid?
- 4) Wat zijn de **gevolgen** van de maatschappelijke bezorgdheid?
 - Stemmen op radicaal rechtse partijen
 - Participatie
 - Identificatie

1) Wat is de bezorgdheid over de samenleving?

Erasmus

Definiëren maatschappelijke bezorgdheid (1)

- Persoonlijke zorgen *versus* maatschappelijke zorgen

	Object van bezorgdheid (WAAROVER)	
Subject van bezorgdheid (WIE)	A Individu Individu (ruzie met partner)	B Individu Samenleving (integratie van immigranten)
	C Samenleving Individu (serie moordenaar)	D Samenleving Samenleving (polarisatie van debat)

- Concrete zorgen *versus* achterliggende zorgen

Definiëren maatschappelijke bezorgdheid (2)

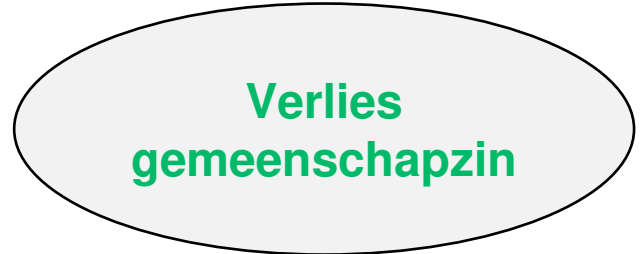
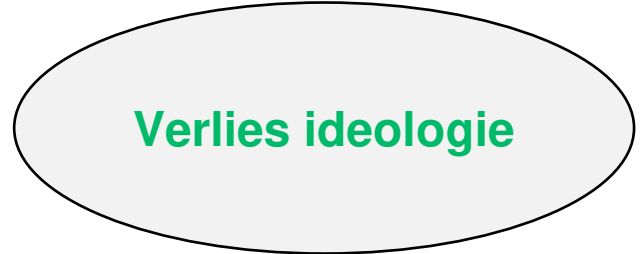
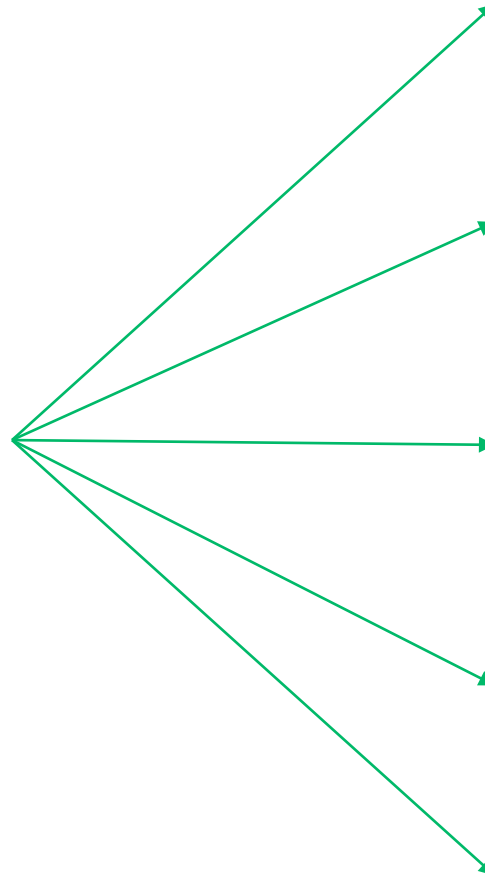
- Kern van deze houding:
 - De samenleving gaat achteruit – **onbeheersbaarheid**
 - En we kunnen daar niets aan doen – **machteloosheid**

Twee typen:

- **Maatschappelijk onbehagen** (societal unease)
 - Specifiek :Westerse democratieën anno nu
- **Maatschappelijk pessimisme** (societal pessimism)
 - Universeel: kan altijd en overal voorkomen

Erasmus

Maatschappelijk onbehagen

Maatschappelijk pessimisme

- Een bezorgdheid over het verval van de samenleving
- Maten in onderzoek:
 - “Het gaat meer de verkeerde dan de goede kant op met Nederland”
 - “Ik maak me zorgen over de toekomst van de wereld”
 - “Voor de meeste mensen wordt het leven eerder slechter dan beter”

Erasmus

2) **Wie** zijn maatschappelijk pessimistisch?

Erasmus

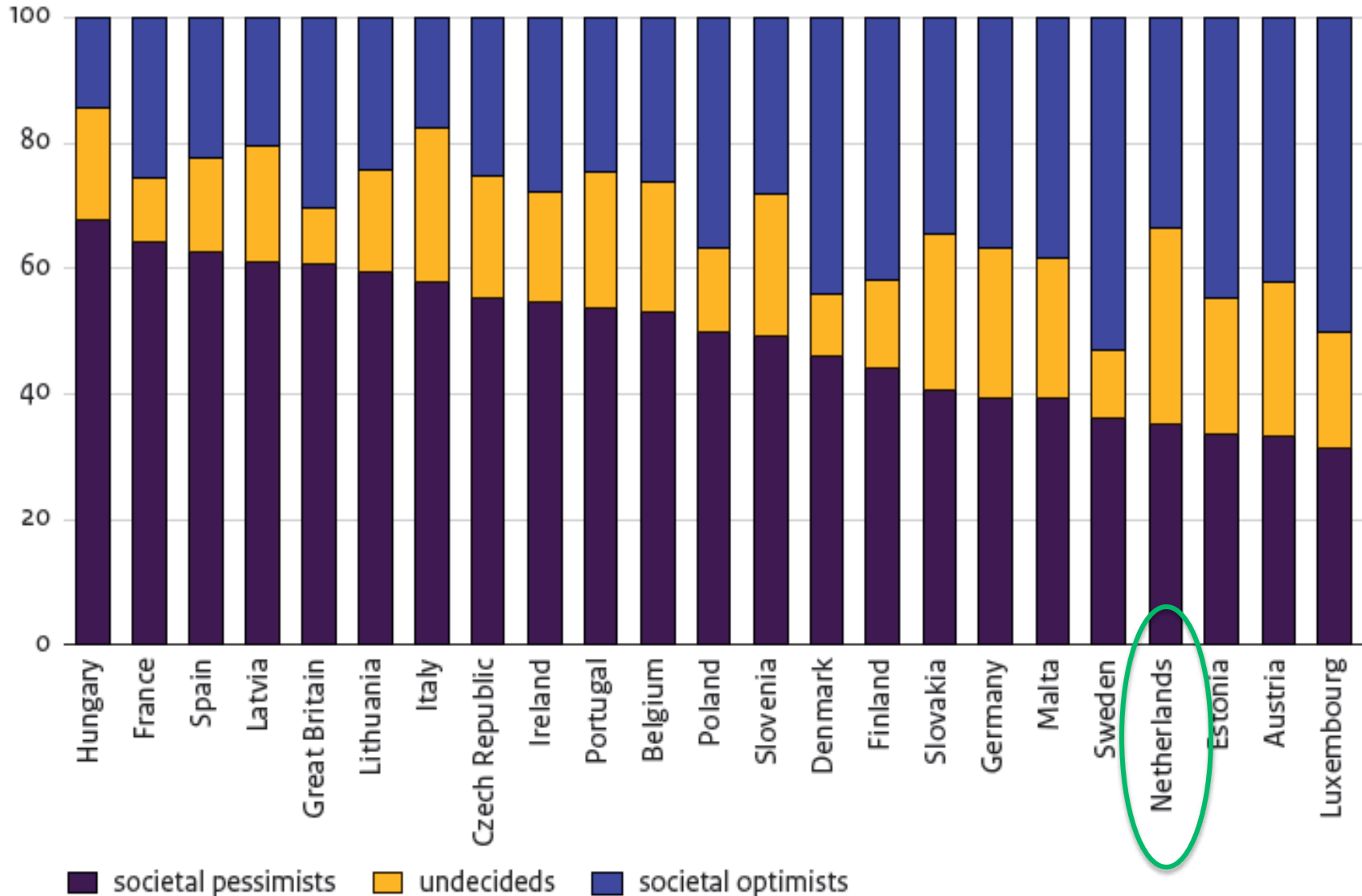
Welke sociale groepen zijn pessimistisch? (1)

- Demografisch
 - 35-55 jarigen (versus 18-35 en 55+)
 - Lager opgeleiden
 - Lage inkomens
 - Platteland (versus grote stad)
- Psychologisch
 - Weinig controle over eigen leven
- Media
 - Telegraaf lezers (versus Volkskrant, Trouw, NRC)

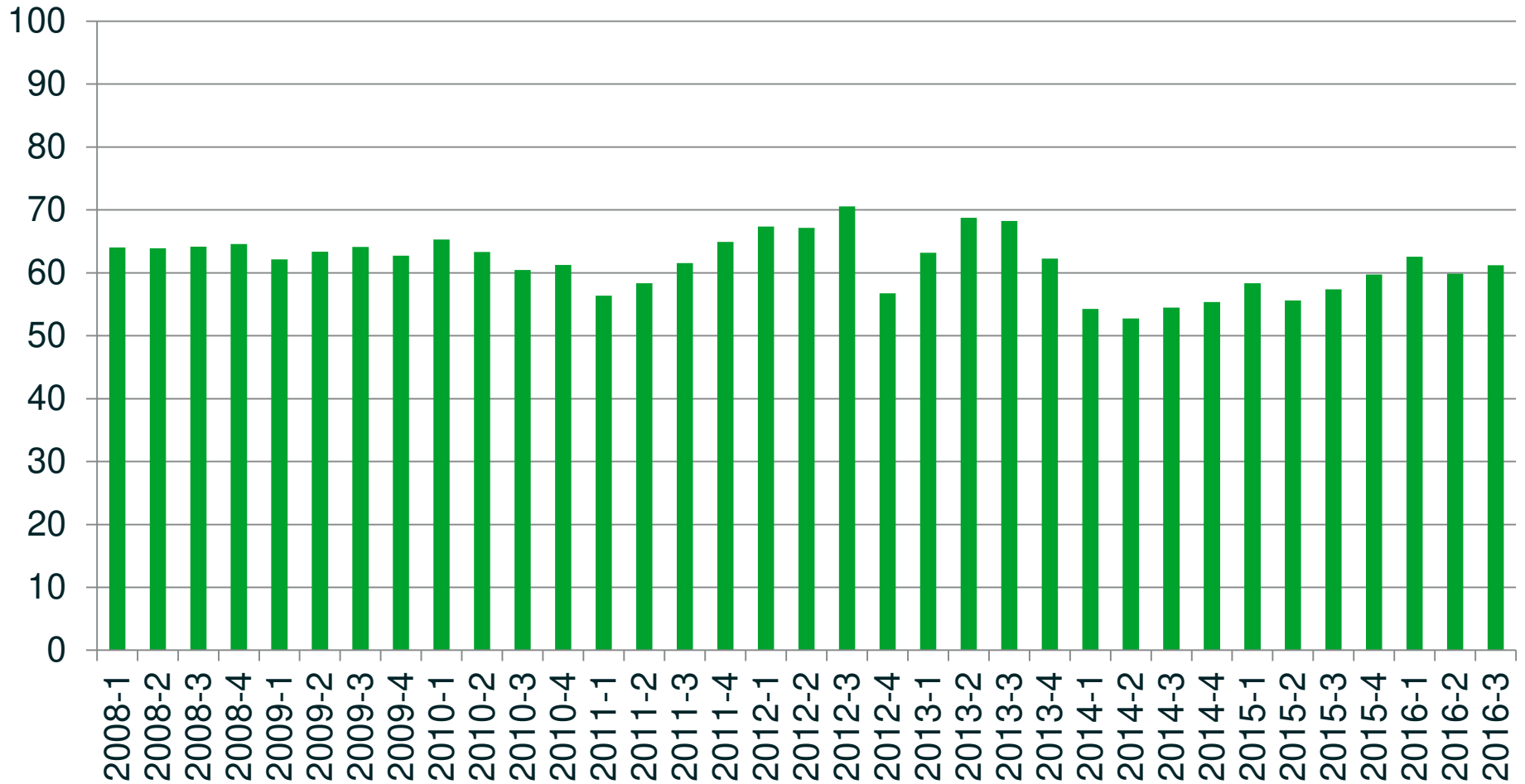
Welke sociale groepen zijn pessimistisch? (2)

- Politieke en economische houdingen
 - Ontevreden met economie
 - Wantrouwen in politiek
 - Ziet weinig politieke responsiviteit
- Sociale houdingen
 - Inkomensongelijkheid
 - Van gulden naar euro
 - Lidmaatschap EU
 - Ons land verliest karakter

Maatschappelijk pessimisme in Europa

Maatschappelijk pessimisme in Nederland (2008-2016)

Erasmus

3) Wat zijn **oorzaken** van maatschappelijk pessimisme

Erasmus

Oorzaken van maatschappelijk pessimisme

- **Politieke oorzaken:**

- Corruptie
- Politieke instabiliteit
 - Vallen van kabinetten, vallen van ministers
- EU bijdrage

- **Economische oorzaken:**

- Afname sociale zekerheid
- Economische recessie
- Werkeloosheid
- Inflatie

Erasmus

Oorzaken van maatschappelijk pessimisme

- **Politieke oorzaken:**

- Corruptie ✓
- Politieke instabiliteit ✓
 - Vallen van kabinetten, vallen van ministers
- EU bijdrage ✓

- **Economische oorzaken:**

- Afname sociale zekerheid
- Economische recessie ✓
- Werkeloosheid ✓
- Inflatie

- Dus maatschappelijk pessimisme kan worden tegen gegaan!

Erasmus

4) Wat zijn de **gevolgen** van maatschappelijk pessimisme?

- Stemmen op radicaal rechtse partijen
- Burgerparticipatie
- Identificatie

Verklaringen stemmen op Populistisch Radicaal Rechtse (PRR) partijen:

- 1) Kiezer zijn “losers of globalization”
- 2) Kiezers protesteren tegen de gevestigde politiek:
 - Wantrouwen politieke systeem
 - Wantrouwen politieke elite
- 3) Kiezers stemmen overeenkomstig hun beleidsvoorkeuren:
 - Anti-immigratie
 - Anti-EU
 - Sociale orde

Erasmus

Nieuwe verklaring PRR stemmen: nostalgie

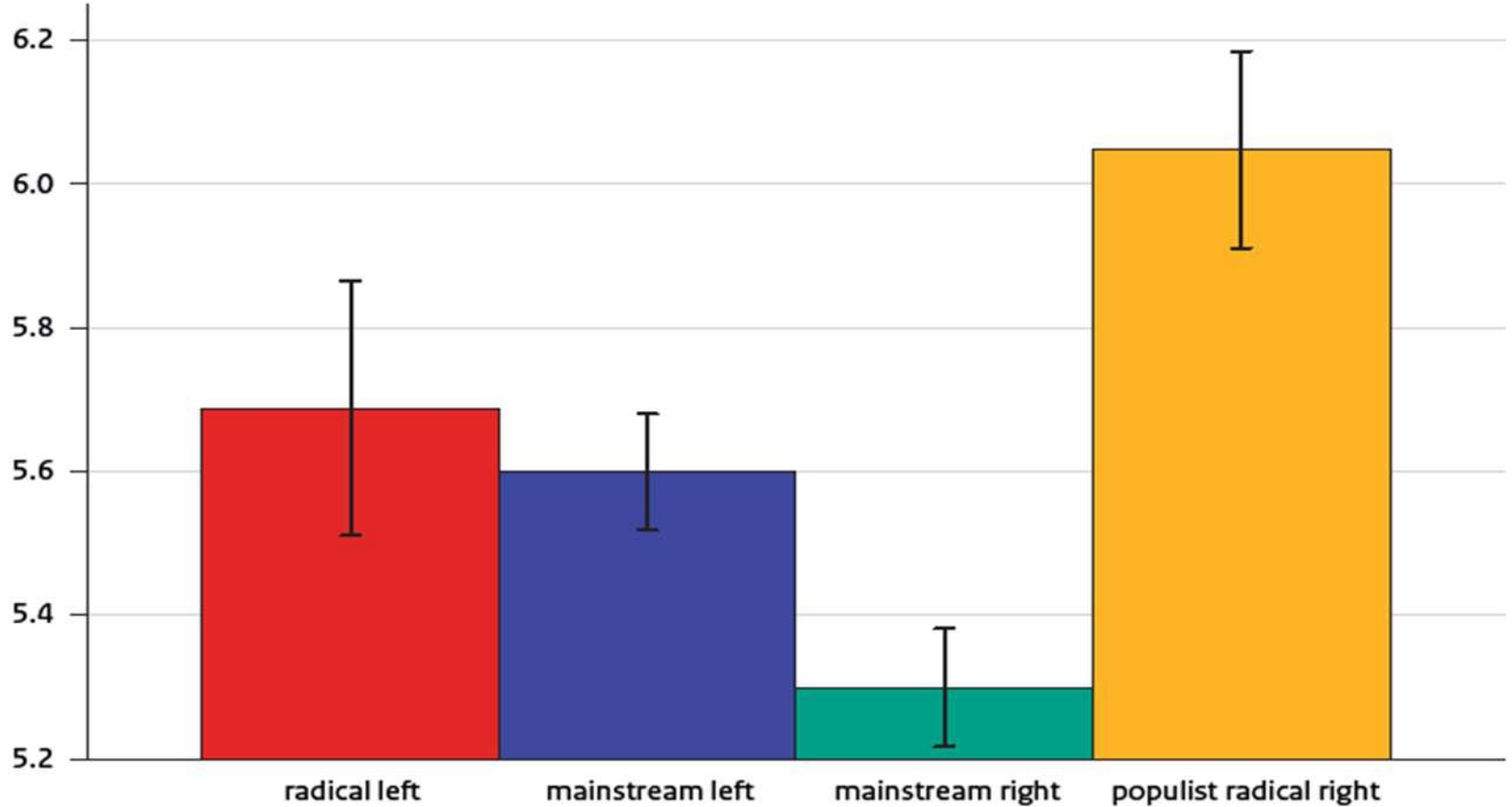
- “Make America great again”
- “Toen Nederland nog Nederland was”

→ Achterom kijkend, nostalgisch, reactionair

→ Aantrekkelijk voor maatschappelijk pessimistische kiezers

Erasmus

Maatschappelijk pessimisme van kiezers (EU)

Ezraus

Burgerparticipatie

Politieke participatie

Protest participatie

Maatschappelijke participatie

Deelname aan participatie (%)

	Nee	Ja
Institutionele politieke participatie	77	23
Lid van politieke partij	95	5
Politicus of overheidsambtenaar gecontacteerd	85	15
Gewerkt voor een politieke partij of actiegroep	96	4
Een campagne badge/sticker gedragen	92	8
Protest participatie	68	32
Petitie getekend	76	24
Gedemonstreerd	94	6
Producten geboycot	84	16
Maatschappelijke participatie	42	58
Gewerkt in een ander type organisatie	85	15
Betrokken bij vrijwilligers of liefdadigheid organisatie	62	38
Betrokken bij lokale activiteiten	53	47
Geen participatie	69	31

The logo of Erasmus University, featuring a stylized, handwritten-style script of the word 'Erasmus'.

Participeren pessimisten minder?

- Ja, minder van bepaalde typen participatie:
 - Of ze participeren niet
 - Of ze doen mee in Protest participatie
- Minder in:
 - Politieke participatie
 - Maatschappelijke participatie

Verschillende wereldbeelden

Politieke
participanten

Protest
participanten

Maatschappelijke
participanten

Politiek

Medemens

Samenleving

Erasmus

Identificatie met stad, land, EU

Erasmus

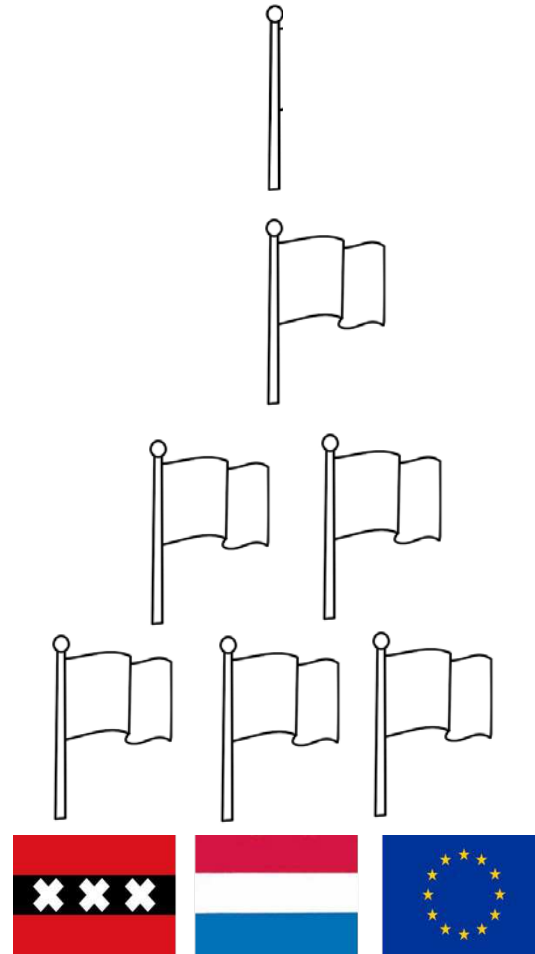
Meerdere identificaties: patronen (EU)

Type	%
Lage identificatie	3
Enkele identificatie	8
Allen mijn stad	3
Alleen mijn land	5
Alleen de EU	1
Dubbele identificatie	48
Stad avers	3
land avers	1
EU avers	43
Multipiele identificatie	42

The logo for Erasmus University, featuring the word 'Erasmus' in a stylized, cursive script.

Invloed op aantal identificaties

Maatschappelijk
pessimisme

Erasmus

Kortom: Maatschappelijk pessimisme

- Reële oorzaken
- Reële gevolgen:
 - Meer kiezers voor radicaal rechtse partijen
 - Minder vrijwilligers in politieke en maatschappelijke organisaties
 - Minder identificatie met politieke gemeenschappen

Wat kunnen we er aan doen?

- Samenleving
 - Begrip voor bezorgde burger
- Politiek
 - Serieus nemen
 - Meer visie geven op de toekomst
 - Minder taken overlaten aan de markt / EU
 - Politieke stabiliteit
 - Daadkrachtig optreden

Bezorgdheid over de samenleving

ProDemos

Dr. Eefje Steenvoorden
Erasmus Universiteit Rotterdam